

INVALIDITĀTES LIETU NACIONĀLĀS PADOMES SĒDES PROTOKOLS

Rīgā

Nr. 1

2020.gada 22.jūlijs

Sēdi vada:

R.Petraviča labklājības ministre, padomes priekšsēdētāja.

Padomes locekļi vai to deleģētie pārstāvji:

V.Biseniece Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, Elektronisko sakaru un pasta departamenta galvenā speciāliste;

K.Brūvere Veselības ministrija, Veselības aprūpes departaments, Integrētās veselības aprūpes nodaļas vecākā referente;

S.Gerenovska Latvijas Nedzirdīgo savienība, valdes priekšsēdētāja - prezidente;

V.Grišuļonoka Tiesībsarga birojs, Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas vecākā juriste;

L.Henzele Tiesībsarga birojs, Bērnu tiesību nodaļas juridiskā padomniece;

V.Jurča Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Valsts ilgtspējīgas attīstības departaments, Reģionālās attīstības plānošanas nodaļas vecākā eksperte;

A.Lazarevs Ekonomikas ministrija, Būvniecības politikas departamenta direktora vietnieks;

M.Priede Latvijas Pašvaldību savienības ģenerālsekretāre;

M.Pužuls Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Darba aizsardzības vecākais speciālists;

S.Sproģe Latvijas Neredzīgo biedrība, Centrālās valdes priekšsēdētāja;

I.Šuplinska izglītības un zinātnes ministre;

I.Zonenberga Tiesībsarga birojs, Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas juridiskā padomniece.

Citi dalībnieki:

B.Bicēna Latvijas Vājdzirdīgo atbalsta asociācija „Sadzirdi.lv”, valdes locekle;

R.Briedis	Apvienības "Apeirons" pārstāvis;
E.Celmiņa	Labklājības ministrija, Sociālās iekļaušanas politikas departamenta direktore;
B.Lazda	Surdotulks;
D.Podziņa	The Academic Network of European Disability Experts (ANED), nacionālais eksperts;
J.Stadja	Biedrība "EAPN_Latvia" valdes loceklis;
S.Survila	biedrība "Wings for wheels", sociālais eksperts;
Protokolē:	
R.Veidliņa	Labklājības ministrija, Sociālās iekļaušanas politikas departamenta vecākā eksperte.

Sēdi sāk plkst. 13:00

Darba kārtībā:

1.	Deinstitutionalizācijas ieviešanas procesa progress	Kristīne Lasmane Sociālo pakalpojumu departamenta vecākā eksperte
2.	Kā Latvijā iekļaušanās sabiedrībā tiek nodrošināta cilvēkiem, kuri saziņai lieto zīmju valodu	Sandra Gerenovska Latvijas Nedzirdīgo savienības prezidente
3.	Informācija par mājas apmācības organizēšanas kārtību	Anita Falka Valsts izglītības satura centra Speciālās izglītības nodaļas vadītāja
4.	Informācija par stipendijām izglītības iegūšanai	Inete Ielīte Latvijas Bērnu forums valdes priekšsēdētāja

1.jautājums
Deinstitutionalizācijas ieviešanas procesa progress

K.Lasmane

R.Petraviča, E.Celmiņa

Pirms informācijas sniegšanas par aktuālo situāciju Deinstitutionalizācijas procesa ieviešanā, runātāja sniedz īsu ieskatu par paveiktajiem posmiem šajā

procesā. Pirmsākums bija 2016.gadā ar mērķa grupas individuālo vajadzību izvērtēšanu un atbalsta plānu izstrādi, kam sekoja pakalpojumu sniegšana un vienlaikus tika strādāts pie to attīstīšanas, tai skaitā, infrastruktūras attīstīšanas. Paralēli tiek veiktas dažādas sabiedrības izglītošanas aktivitātes neizpratnes un stereotipu mazināšanai.

Runātāja vērš klātesošo uzmanību, ka Deinstitutionalizācija ir sinonīms jēdzienam “Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi”¹. Papildus Deinstitutionalizācijas ieviešanas procesā kā atbalstošs pasākums ir *Nauda seko klientam* finansēšanas principa ieviešana sociālajiem pakalpojumiem un pilotprojekta *Individuālais budžets* īstenošana.

Deinstitutionalizācijas īstenošanai tiek ieviesti pieci ESF projekti – katrā plānošanas reģionā. Kopumā šo projektu īstenošanai ir atvēlēti 49,5 miljoni eiro, no kuriem šobrīd ir izlietoti 14% jeb 7 miljoni eiro. Paralēli norit arī nevalstisko organizāciju projektu īstenošana. Patlaban tiek īstenoti 14 projekti, bet 17 projekti atrodas vērtēšanā. Šo projektu īstenošanai paredzēti gandrīz 5 miljoni eiro. Savukārt pašvaldību ERAF projektu īstenošanai, kuros veido sociālo pakalpojumu sniegšanai nepieciešamo infrastruktūru, paredzēti gandrīz 55 miljoni eiro. ERAF projektus īsteno 72 pašvaldības.

Šajā plānošanas periodā Deinstitutionalizācijas projektu aktivitātes ir vērstas uz trijām mērķgrupām: pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem.

Deinstitutionalizācijas ieviešanas procesā jau sākotnējās aktivitātes tika īstenotas vēlāk kā bija iecerēts, tādējādi arī pēdējo posmu – pakalpojumu sniegšanu – plānots pabeigt 2023.gadā, nevis 2020.gadā kā sākotnēji bija iecerēts.

Turpinājumā runātāja iepazīstina ar sasniedzamajiem rezultātiem katrai mērķgrupai.

Patlaban pakalpojumus ir uzsākušas saņemt 553 pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem. Drīzumā tiks pabeigti pirmie infrastruktūras projekti, tādējādi paredzams, ka pakalpojumi kļūs pieejamāki un uzstādītais mērķis – līdz 2023.gadam pakalpojumus sniegt 2100 šādām personām – būs izpildāms.

Gadā vidēji no institūcijām uz dzīvi sabiedrībā pāriet 53 personas ar garīga rakstura traucējumiem. Līdz pagājušā gada beigām dzīves vietas maiņu bija veikušas 213 personas. Deinstitutionalizācijas projekti sekmē šo procesu caur projektos attīstītajiem un no jauna ieviestajiem pakalpojumiem.

Patlaban ir slēgtas divas no trim valsts ilgstošas sociālās aprūpes institūcijām, kopējam klientu vietu skaitam samazinoties par 471 vietu. Tā ir aptuveni puse no uzstādītā mērķa, kurš jāsasniedz līdz 2023.gadam – samazināt 1 000 klientu vietas. Pēdējais definētais rādītājs ir sabiedrībā balstītu pakalpojumu

¹ Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi ietver sekojošus pakalpojumus: Aprūpe mājās, Dienas aprūpes centri, Specializētās darbnīcas, Grupu dzīvokļi, Aprūpe ģimenei pietuvinātā vidē, Speciālistu konsultācijas, Jauniešu mājās, Atbalsta grupas, Atbalsta personas, Atelpas brīža pakalpojumi, Sociālie mentori, Profesionālā rehabilitācija;

īpatsvara pieaugums no 20% 2012.gadā līdz 45% 2023.gadā. Lai arī patlaban īpatsvars ir pieaudzis līdz 26%, runātāja pauž pārliecību, ka uzstādīto mērķi izdosies sasniegt, virzoties uz priekšu pārējām procesa aktivitātēm.

Turpinājumā dalībniekiem iespējams iepazīties, kādi sabiedrībā balstīti pakalpojumi šī gada jūnija beigās tika nodrošināti katrā plānošanas reģionā un kā katrs rezultāts mainījies pa gadiem.

Plānošanas reģionu projektos plānots sniegt pakalpojumus 2 100 bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Līdz šim pakalpojumus ir saņēmuši 1 206 bērni un 539 bērnu likumiskie pārstāvji. Savukārt caur nevalstisko organizāciju īstenotajiem projektiem plānots sniegt pakalpojumus vēl 1 300 šīs mērķgrupas bērniem, tādējādi nodrošinot pakalpojumu pieejamību gan tiem bērniem, kuri pakalpojumus nesaņem no plānošanas reģionu projektiem, gan tiem, kuru deklarētā dzīvesvieta ir pašvaldībā, kura nepiedalās Deinstitutionalizācijas projektā.

Trešajai mērķgrupai uzstādītais rādītājs ir saistīts ar ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu ilgstošas aprūpes institūciju skaita samazinājumu, tā vietā nodrošinot alternatīvus pakalpojumus. Ir iecerēts izveidot 21 jaunu ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu sniegšanas vietu. Savukārt kopš projekta sākuma 16 ilgstošas aprūpes iestādes ir pārtraukušas savu darbību.

Deinstitutionalizācijas īstenošanas process norit saskaņā ar plānošanas reģionu izstrādātajiem plāniem. Tomēr, uzsākot reālas darbības pie plānoto ieceru realizēšanas, daudzas pašvaldības izteica vēlmi grozīt apstiprinātos plānus. Tādējādi līdz šim plānošanas reģionu Deinstitutionalizācijas plānos ir veikti 25 grozījumi.

Deinstitutionalizācijas īstenošanas ERAF projektos paredzēts izveidot 243 pakalpojumu sniegšanas vietas, nodrošinot pakalpojumu saņemšanu 2 686 klientiem. Jāņem vērā, ka pakalpojumu sniegšana daudzviet būs iespējama tikai pēc infrastruktūras projektu īstenošanas. Šogad paredzēti pabeigt 82 objekti, 2021.gadā 89 objekti un 2022.gadā 71 objekts.

Turpinājumā runātāja iepazīstina ar katra plānošanas reģiona veidotajiem pakalpojumiem mērķa grupām.

Vēl procesa ietvaros ir noslēgušās divas sabiedrības informēšanas kampaņas. Runātāja atzīst, ka otrās kampaņas noslēgumu ietekmēja COVID-19 infekcijas izplatības ierobežošanas pasākumi. Vēl sabiedrības informēšana notiek sarunu festivāla Lampa rīkotajos pasākumos. Tāpat arī plānošanas reģioni veic dažādus vietēja mēroga sabiedrības informēšanas pasākumus.

Ar detalizētāku informāciju par katra plānošanas reģiona paveikto iespējams iepazīties Deinstitutionalizācijas plānu ieviešanas progressa izvērtējumos².

---

² Vidzemes plānošanas reģions - http://jauna.vidzeme.lv/upload/vidzeme_ieklauj/VPR_DI_izvertejums.pdf;

Zemgales plānošanas reģions - <https://www.zemgale.lv/attistibas-planosana/planosanas-dokumenti/category/41-zemgales-planosanas-regiona-deinstitutionalizācijas-plans-2017-2020>;

Kurzemes plānošanas reģions - <https://www.kurzemesregions.lv/sagatavots-kpr-di-plana-2017-2020-gadam-ieviesanas-progressa-izvertejums/>

R.Petraviča pasakās par sniegto informāciju un aicina dalībniekus uzdot interesējošos jautājumus.

I.Šuplinska vēlas precizēt, cik cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem un cik cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem Deinstitutionalizācijas procesa projektu ietvaros ir plānots nodrošināt pakalpojumus.

K.Lasmane precizē, ka projekta aktivitātes ir paredzētas cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, kuriem ir noteikta I vai II invaliditātes grupa, tas ir, aptuveni 23 000 cilvēkiem. Pašlaik ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās dzīvo aptuveni 4 500 cilvēki. Savukārt sabiedrībā balstītus pakalpojumus patlaban saņem apmēram 1 500 cilvēki. Plānošanas reģionu Deinstitutionalizācijas projektos sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus plānots sniegt 2 100 cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem.

I.Šuplinska vēlas uzzināt, cik izglītojamie, kuri mācās kādā no speciālajām izglītības programmām, saņems atbalstu šī projekta ietvaros.

E.Celmiņa paskaidro, ka patlaban vēl nenotiek datu apmaiņa starp Labklājības informācijas sistēmu un Valsts izglītības informācijas sistēmu, tādējādi nav iespējams iegūt šādus datus. Vērš uzmanību, ka ne vienmēr speciālās vajadzības izglītības jomā un bērnam piemītošs funkcionāls traucējums nozīmē arī invaliditāti.

I.Šuplinska pieņem skaidrojumu, ka patlaban šādus datus nav iespējams iegūt. Balstoties uz TV sižetu sērijā *Mūžīgie bērni* atspoguļoto problemātiku par atelpas brīža pakalpojuma nepietiekamu nodrošināšanu, vēlas dzirdēt skaidrojumu par pakalpojuma turpmāku nodrošināšanu.

K.Lasmane atzīst, ka pakalpojumu sniedzēji nelabprāt izvēlas attīstīt šo pakalpojumu, jo nav iespējams nodrošināt vienmērīgu klientu plūsmu. Atsevišķi pakalpojuma sniedzēji ir pārtraukuši sniegt šo pakalpojumu dēļ lielajiem dīkstāves periodiem, kuri ir bijuši finansiāli neizdevīgi. Tiek domāts par alternatīviem risinājumiem, piemēram, pakalpojuma sniegšana bērna dzīvesvietā. Tāpat runātāja atzīst, ka, attīstot infrastruktūru ERAF līdzfinansēto projektu ietvaros, šis pakalpojums kļūs pieejamāks, taču nav pārliecināta, ka piedāvājuma pārklājums būs optimāls, lai nosegtu visu potenciālo pakalpojumu saņēmēju vajadzības.

R.Petraviča papildina, ka ne visas ģimenes ir gatavas atstāt bērnu ārpus viņa ierastās vides.

Tā kā Izglītības un zinātnes ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde arī jaunatnes politikas jomā, **I.Šuplinska** vēlas saņemt skaidrojumu par Deinstitutionalizācijas projektos paredzētajām darbībām un teritoriālo pārklājumu attiecībā uz jauniešu mājām.

K.Lasmane paskaidro, ka jauniešu mājas ir specifisks pasākums, kurš orientēts tikai uz 15-17 gadus veciem jauniešiem. Pakalpojumu attīsta pašvaldības, kuru teritoriju ilgstošas aprūpes institūcijās ir pietiekami liels bērnu skaits. Pakalpojuma būtība ir ļaut jauniešiem iemācīties dzīvot patstāvīgi, lai pēc pilngadības sasniegšanas pats spētu veikt ikdienas pienākumus un sevi aprūpēt.

Citiem sēdes dalībniekiem jautājumu nav.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

2.jautājums

Kā Latvijā iekļaušanās sabiedrībā tiek nodrošināta cilvēkiem, kuri saziņai lieto zīmju valodu.

S.Gerenovska

R.Petraviča

S.Gerenovska ir pārliecināta, ka mūsdienās cilvēkiem, kuriem ir tikai dzirdes traucējumi, vajadzētu spēt iekļauties sabiedrībā bez citu līdzcilvēku palīdzības, jo iespēju robežās tiek nodrošināta gan surdotehnika, gan sociālās rehabilitācijas pakalpojumi. Tomēr pilnvērtīgu iekļaušanos sabiedrībā traucē sabiedrībā pastāvošie stereotipi, līdzcilvēku nevēlēšanās atbildi uzrakstīt dažos teikumos. Tāpat šī mērķa grupa izjūt speciālistu, kuri prot strādāt ar šādiem cilvēkiem, trūkumu, bet Latvijā sagatavotajiem speciālistiem trūkst pamatzināšanas, kā ar mērķgrupu strādāt. Skolās trūkst pedagogi ar labām zīmju valodas prasmēm un mūsdienīgi mācību materiāli. Cilvēki ar dzirdes traucējumiem vēlētos, lai vairāk televīzijas raidījumu būtu pieejami ar subtitriem vai zīmju valodas tulkojumu.

Sabiedrības informēšanai par cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem sadarbībā ar Tiesībsarga biroju tika izstrādāta rokasgrāmata. Tomēr joprojām mērķgrupa saskaras ar stereotipiem, piemēram, nedzirdīgie nav spējīgi iemācīties runāt, baidās komunicēt ar cilvēkiem, kuri sazinās zīmju valodā, jo ir pārliecināti, ka saziņa iespējama tikai zīmju valodā.

Runātāja atzīst, ka, lai arī vēl ir gana daudz darāmā, sabiedrība ir kļuvusi iekļaujošāka. Daudzas ministrijas prasa nevalstisko organizāciju viedokli pirms jaunu iniciatīvu vai pasākumu ieviešanas. Valsts un pašvaldības iestādes tīmekļvietnēs ievieto cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem pieejamu videoinformāciju. Vairākās aptiekās, izmantojot Latvijas Nedzirdīgo savienības surdotulku pakalpojumu, ir iespējams attālināti saņemt pilnvērtīgu farmaceita konsultāciju. Daugavpilī, Valmierā un Rīgā darbojas autoskola, kur cilvēki ar dzirdes un kustību traucējumiem var apgūt auto vadīšanas prasmi un iegūt autovadītāja apliecību. Lai arī pozitīvo piemēru ir daudz, tomēr runātāja atzīst, ka tas ir aptuveni 15 procenti no ikdienā nepieciešamo aktivitāšu seguma, pārējos 85 procentos aktivitāšu mērķa grupa cenšas iekļauties saviem spēkiem, piemēram, tikai 10 h/mēnesī pieejams surdotulka pakalpojums, pasta, komunālie un banku

pakalpojumu pieejamība, aplikācija neatliekamo dienestu izsaukšanai, izglītojošu materiālu trūkums un dažādu kultūras pasākumu un teātra izrāžu nepieejamība.

R.Petraviča pasakās par sniegto informāciju un atspoguļotajiem pozitīvajiem piemēriem.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

3. jautājums

Informācija par mājas apmācības organizēšanas kārtību

A.Falka

Valsts izglītības satura centra speciāliste skaidro, ka ar jēdzienu *mājas apmācība* tiek saprasta ilgstoši slimojošu izglītojamo izglītošanās ārpus izglītības iestādes izglītojamā dzīvesvietā (mājās) vai stacionārā ārstniecības iestādē (slimnīcā). Kārtību, kādā izglītošanās process organizējams, nosaka Ministru kabineta noteikumi³. Mājas apmācība iespējama maksimums sešus mēnešus, ja pašvaldības pedagoģiski medicīniskā komisija sniegusi šādu atzinumu. Apmācības termiņu iespējams pagarināt pēc atkārtota bērna veselības stāvokļa izvērtēšanas un atzinuma saņemšanas. Izglītojamajiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem šādu apmācības modeli iespējams organizēt pastāvīgi bez beigu termiņa noteikšanas.

Pedagoģiski medicīnisko komisiju informācijas sistēmas dati liecina, ka katru gadu samazinās izglītojamo skaits, kuriem tiek organizēts šāds apmācības veids.

Savukārt izglītošanās process slimnīcā tiek organizēts, pamatojoties uz ārstējošā ārsta atzinumu, ja to pieļauj izglītojamā veselības stāvoklis un paredzams, ka izglītojamajam veselības stāvokļa dēļ būs jāpaliek slimnīcā ilgāk par divām nedēļām. Šādos gadījumos mācības organizē pašvaldības izglītības speciālists vai pašvaldības izglītības pārvaldes iestāde, kuras administratīvajā teritorijā atrodas slimnīca, un slimnīcas vadītājs.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

---

³ Ministru kabineta 2006.gada 4.aprīļa noteikumi Nr.253 "Kārtība, kādā organizējama ilgstoši slimojošu izglītojamo izglītošanās ārpus izglītības iestādes".

4. jautājums

Informācija par stipendijām izglītības iegūšanai

I.Ielīte

I.Ielīte iepazīstina ar asociācijas vairākus gadus īstenoto izglītības atbalsta programmu 16 līdz 24 gadus veciem jauniešiem no trūcīgām vai maznodrošinātām ģimenēm, daudzbērnu ģimenēm, ārpusģimenes aprūpē esošiem jauniešiem un jauniešiem ar funkcionāliem traucējumiem. Jaunietim jāiesniedz CV, sekmju izraksts (vidējā atzīme vismaz 6 balles), izziņa no izglītības iestādes par uzņemšanu mācību iestādes programmā, izziņa no pašvaldības par ģimenes sastāvu un materiālo stāvokli un trīs rekomendācijas – no izglītības iestādes vadītāja, sociālā dienesta un paša jaunieša izvēlētas personas, kura ir autoritāte. Pārrunu laikā jaunietim jāspēj paskaidrot, kādu izdevumu segšanai finansējums nepieciešams. Vidējais stipendijas apmērs profesionālās izglītības ieguvei ir 100-135 eiro/mēnesī, bet augstākās izglītības ieguvei – 175 eiro/mēnesī. Ja vidējā atzīme ir augstāka par 7 ballēm, iespējams saņemt papildu atbalstu, piemēram autovadītāja apliecības iegūšanai. Pēc dokumentu iesniegšanas 30 dienu laikā jaunietis saņem lēmumu. Papildu informāciju iespējams iegūt asociācijas tīmekļvietnē www.dzivesprieks.lv.

Organizācijas pārstāve aicina padomes dalībniekus dalīties ar šo informāciju.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

Pielikumā:

- 1) LM prezentācija, 34 slaidi;
- 2) LNS prezentācija, 25 slaidi;
- 3) VISC prezentācija, 7 slaidi;
- 4) Asociācijas “Dzīvesprieks” prezentācija, 6 slaidi.

Sēdi slēdz: plkst. 14:30

Labklājības ministre,
Invaliditātes lietu nacionālās
padomes priekšsēdētāja

R.Petraviča